

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

680

UALIMU ELIMU YA AWALI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2006

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka katika kila sehemu **B** na **C**.
3. Sehemu A ina alama 40, sehemu B na C kila moja ina alama 30.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

1. Eleza kwa ufupi maana ya maendeleo jumuishi ya mtoto katika Elimu ya Awali.

Maendeleo jumuishi ya mtoto ni hali ambayo ukuaji wa mtoto unazingatia maeneo yote muhimu kwa pamoja, kama ukuaji wa mwili, uwezo wa kufikiri, hisia, mahusiano ya kijamii na tabia. Hii inamaanisha kuwa mtoto hatizamwi kwenye kipengele kimoja pekee bali hutazamwa kwa ujumla ili kuhakikisha anapata maendeleo yenye uwiano.

Maendeleo jumuishi humsaidia mtoto kukua kwa namna inayomjengea msingi wa kujifunza vizuri kwa sababu kila eneo la ukuaji linachangia uwezo wake wa kuhimili changamoto za elimu na maisha. Mtoto anayepata maendeleo haya huwa na uwezo mkubwa wa kuelewa mambo mapya na kushiriki katika shughuli za darasa.

Maendeleo jumuishi huweka mkazo kwenye uangalizi wa mahitaji ya mtoto kwa kuwa kila mtoto huwa na kasi tofauti ya ukuaji. Kwa kutazama ukuaji wake kwa ujumla, mwalimu anaweza kupanga mbinu bora za kumsaidia ili afikie viwango vinavyotakiwa.

Maendeleo jumuishi huweka msingi wa ustawi wa mtoto kwa kuwa yanamuandaa kujiamini, kujieleza, kushirikiana na wengine na kujitunza. Hivyo, mtoto hupata maandalizi kamili ya kuendelea na hatua nyingine za elimu.

2. Toa hoja nne zinazoonyesha umuhimu wa ubunifu katika ufundishaji wa somo la sanaa kwa watoto wa Elimu ya Awali.

Ubunifu katika ufundishaji wa sanaa humsaidia mtoto kukuza uwezo wa kufikiri kwa njia pana kwa sababu shughuli za sanaa humruhusu kutengeneza mawazo mapya na kutatua changamoto kwa kutumia njia za kipekee. Hii huimarisha uwezo wake wa kuchunguza mambo na kutoa majibu bila kuogopa makosa.

Ubunifu humjenga mtoto katika kujiamini kwa kuwa anapata nafasi ya kuonyesha kazi yake ya sanaa bila kulazimishwa kufuata kiwango fulani cha ukamilifu. Wakati mtoto anapongezwa kwa juhudi zake, hujiona ana uwezo wa kufanya mambo makubwa na hivyo huongezeka katika ujasiri wa kujifunza.

Ubunifu huongeza mawasiliano ya mtoto kwa sababu michoro, rangi na umbo hutumika kama njia mbadala ya kuelezea fikra zake. Mtoto anapojifunza kutoa maana kupitia kazi yake ya sanaa, hujenga uwezo wa kuzungumza na kuelezea hisia na mawazo yake kwa uwazi zaidi.

Ubunifu huongeza motisha ya mtoto kujifunza kwa kuwa shughuli za sanaa huchochea furaha na msisimko. Mtoto anapofurahia kile anachofanya, hupata nguvu ya kushiriki kikamilifu katika masomo mengine pia, hivyo kuimarisha utendaji wake wa jumla shuleni.

3. Bainisha mambo manne ambayo mwalimu anatakiwa kuyazingatia wakati wa kupanga mazingira ya ujifunzaji darasani.

Mwalimu anatakiwa kuhakikisha mazingira ya darasa ni salama ili kuepusha hatari zinazoweza kumjeruhi mtoto. Usalama huu unajumuisha kuondoa vitu vyenye ncha kali, kupanga vifaa vizuri na kuhakikisha nafasi ya kutosha kwa mtoto kusogea bila kuanguka.

Mwalimu anapaswa kupanga vifaa vya ujifunzaji katika sehemu zinazoweza kufikiwa kirahisi na watoto. Hii humwezesha mtoto kujifunza kwa uhuru, kuchagua vifaa anavyovitaka na kushiriki kikamilifu bila kusubiri mwalimu.

Mwalimu anatakiwa kugawa darasa katika vituo vya shughuli mbalimbali kama kituo cha kusoma, kituo cha kujenga, kituo cha mchanga na kituo cha sanaa. Ugawaji huu humsaidia mtoto kujifunza kupitia uzoefu tofauti na kukuza stadi mbalimbali kwa wakati mmoja.

Mwalimu anapaswa kuhakikisha mazingira ya darasa yanaakisi mahitaji na uwezo wa watoto waliopo darasani. Hii inajumuisha kutumia rangi, picha, maandishi na vifaa vinavyolingana na umri wa watoto ili kuwafanya wajihisi kuwa sehemu ya mazingira yao na wawe na motisha ya kujifunza.

4. Eleza kwa ufupi hatua muhimu zinazomsaidia mtoto kujenga uwezo wa kujiamini shuleni.

Mtoto hujenga uwezo wa kujiamini kupitia pongezi sahihi zinazotolewa na mwalimu baada ya kufanya juhudi katika shughuli mbalimbali. Pongezi hizi humfanya aone thamani ya kazi yake na hujifunza kuthamini nguvu alizoweka ndani ya kazi hiyo.

Mtoto huongeza kujiamini anapopewa nafasi ya kufanya maamuzi madogo kama kuchagua shughuli ya kufanya au kuchagua vifaa anavyovipenda. Hii humfundisha kuwa mawazo yake ni muhimu na anaweza kuchukua hatua bila kuogopa makosa.

Mtoto hujenga kujiamini kupitia kushirikiana na watoto wenzake katika michezo na kazi za kikundi. Ushirikiano huu humsaidia kuona kuwa ana mchango muhimu katika kundi na anaweza kusaidia kufanikisha lengo la pamoja.

Mtoto hujifunza kujiamini kwa kupewa majukumu rahisi kama kupanga vitabu, kuongoza wimbo au kusaidia kugawa vifaa. Majukumu haya humfanya ahisi kuwajibika na kuona kuwa ana uwezo wa kufanya kazi zinazokubalika na watu wengine.

5. Taja kwa maelezo mafupi aina nne za michezo ya mawasiliano inayomsaidia mtoto kujifunza lugha kwa ufanisi.

Mchezo wa kuigiza humsaidia mtoto kuzungumza kwa uhuru kwa sababu anakuwa na nafasi ya kutumia maneno katika muktadha unaofanana na maisha halisi. Huu mchezo humwezesha kuimarisha ufasaha na kujenga msamiati mpya bila shinikizo.

Mchezo wa kuimba nyimbo za elimu humjenga mtoto katika utamkaji na kumbukumbu ya maneno. Nyimbo huwa na marudio mengi, jambo linalomsaidia mtoto kukumbuka maneno mapya kwa urahisi.

Mchezo wa maswali na majibu humfundisha mtoto kutengeneza sentensi kwa haraka na kujibu kwa kujiamini. Pia huongeza uwezo wa kusikiliza na kuchakata taarifa kabla ya kutoa jibu.

Mchezo wa kusimulia hadithi humsaidia mtoto kujenga uwezo wa kupanga mawazo kwa mpangilio na kuwasilisha ujumbe uliokamilika. Hata mtoto mdogo anapoanza kwa sentensi chache, anakuwa anajenga msingi wa uwezo wa lugha ya baadaye.

6. Eleza jinsi mwalimu anavyoweza kuimarisha ushirikiano kati yake na jamii ili kuinua ubora wa malezi na masomo kwa watoto.

Mwalimu anaweza kuimarisha ushirikiano na jamii kwa kutoa taarifa za mara kwa mara kuhusu maendeleo ya watoto kupitia mikutano au majadiliano ya ana kwa ana. Hii huwasaidia wazazi na walezi kuelewa mahitaji ya watoto na kushirikiana kutatua changamoto zinazowakabili.

Mwalimu anaweza kuwashirikisha wazazi katika shughuli za darasa kama kusoma hadithi, kuandaa vifaa vya kujifunzia au kushiriki katika michezo ya pamoja. Ushirikiano huu hujenga uhusiano wa kuaminiana na kuwafanya wazazi wajione kuwa sehemu ya elimu ya watoto wao.

Mwalimu anaweza kuomba jamii kutoa utaalamu wao katika masomo fulani, kwa mfano fundi stadi anaweza kufundisha kuhusu kazi za mikono. Hii hufanya watoto wajifunze kutoka kwa watu wenye uzoefu wa moja kwa moja.

Mwalimu anaweza kuandaa matukio ya wazi kama maonyesho ya kazi za watoto ili jamii iweze kuona mafanikio ya shule. Hii huongeza motisha kwa walimu, wazazi na watoto kushirikiana kwa karibu zaidi.

7. Onesha hoja nne zinazoeleza umuhimu wa kutumia vifaa halisi katika kufundisha maarifa ya sayansi ya awali.

Vifaa halisi humsaidia mtoto kuona, kugusa na kuchunguza vitu kwa macho yake, jambo linaloongeza uelewa wa dhana za sayansi. Mtoto hujifunza kwa kutumia hisia mbalimbali na hivyo hupata uelewa wa kudumu.

Vifaa halisi huchochea udadisi kwa kuwa mtoto ana hamu ya kujua kitu kitakachotokea anapokifanya kazi kwa mikono. Hii humwezesha kuuliza maswali na kufikiria kwa kina kuhusu mazingira yake.

Vifaa halisi hurahisisha uhusiano kati ya maarifa ya darasani na maisha halisi kwa sababu mtoto anaweza kuona matumizi ya kile anachojifunza. Hii humjengea uwezo wa kufikiri kutokana na uzoefu wake wa kila siku.

Vifaa halisi husaidia mwalimu kufanya tathmini ya uelewa wa mtoto kwa kutazama jinsi anavyovitumia. Mwalimu anaweza kuona kama mtoto ana tatizo la utambuzi au utendaji na kuchukua hatua mapema.

8. Eleza kwa ufupi jinsi mwalimu anavyoweza kutambua na kusaidia watoto wenye changamoto za kijamii katika mazingira ya darasa.

Mwalimu anaweza kutambua changamoto za kijamii kwa kuangalia mwenendo wa mtoto kama kujitenga, kutopenda kushiriki shughuli za kikundi au ugomvi wa mara kwa mara. Dalili hizi humsaidia mwalimu kuelewa kuwa mtoto anahitaji msaada wa kijamii.

Mwalimu anaweza kuanza kwa kumjengea mtoto uhusiano wa karibu kwa kumheshimu, kumsikiliza na kuzungumza naye mara kwa mara. Hii humfanya mtoto ajisikie salama na kuwa tayari kushiriki katika shughuli za darasa.

Mwalimu anaweza kumhusisha mtoto katika michezo ya kikundi inayohitaji ushirikiano badala ya ushindani. Hii humsaidia mtoto kujifunza kuwasiliana na kushirikiana na wenzake bila shinikizo.

Mwalimu anaweza kuomba ushirikiano wa wazazi ili kuelewa mazingira ya nyumbani yanayoweza kuchangia changamoto za mtoto. Ushirikiano huu humsaidia mwalimu kupanga mbinu bora za kumsaidia mtoto shuleni.

9. Bainisha mambo manne yanayoonyesha kuwa mtoto anapata ukuaji wa kihisia unaofaa.

Mtoto anayepata ukuaji wa kihisia huonyesha uwezo wa kuelezea hisia zake kama furaha, huzuni au hasira bila kutumia vurugu. Hii inaonyesha kuwa amejifunza namna ya kudhibiti hisia zake.

Mtoto anayeendelea vizuri kihisia huonyesha uwezo wa kutafuta msaada anapokutana na changamoto. Hii inaonyesha kuwa anaamini watu wanaomzunguka wanaweza kumsaidia.

Mtoto mwenye ukuaji mzuri wa kihisia huweza kuonyesha huruma kwa wengine, kwa mfano kumtuliza mwenzake aliyekasirika. Hii inaonyesha kuwa anauelewa wa hisia za watu wengine.

Mtoto hupata ukuaji wa kihisia wakati anaweza kukubali makosa yake na kujaribu kujirekebisha. Hii inaonyesha kuwa anajenga uwezo wa kuwajibika na kufanya maamuzi bora.

10. Chunguza kwa hoja fupi namna mwalimu anavyoweza kuhimiza nidhamu chanya bila kutumia adhabu.

Mwalimu anaweza kutumia sifa na pongezi ili kumtia mtoto moyo kufanya tabia nzuri. Hii humjenga mtoto kuwa na motisha ya ndani badala ya kuogopa adhabu.

Mwalimu anaweza kuweka sheria chache na rahisi zinazoweza kufuatwa na watoto. Wakati mtoto anazielewa vizuri, anakuwa na nafasi ndogo ya kuvunja sheria.

Mwalimu anaweza kutumia mazungumzo ya utulivu kueleza kwa nini tabia fulani haikubaliki. Hii humsaidia mtoto kujifunza athari za tabia mbaya bila kuadhibiwa.

Mwalimu anaweza kutumia mfano wake binafsi kwa kuonyesha tabia njema. Mtoto hujifunza kwa kuiga, hivyo mwalimu akiwa mwenye nidhamu huathiri tabia ya watoto.

11. Eleza dhana ya mikakati shirikishi ya kujifunza kisha fafaua namna mikakati hiyo inavyoweza kutumika kuendeleza uwezo wa kufikiri kwa watoto wa Elimu ya Awali.

Mikakati shirikishi ya kujifunza ni njia zinazomwezesha mtoto kushiriki moja kwa moja katika ujifunzaji kupitia majadiliano, majaribio, michezo na kazi za vitendo. Mikakati hii humfanya mtoto kuwa sehemu ya kujenga maarifa badala ya kupokea tu kutoka kwa mwalimu.

Mikakati shirikishi huendeleza uwezo wa kufikiri kwa mtoto kwa sababu humlazimisha kuchunguza, kuuliza maswali na kutoa majibu yake mwenyewe. Hii humjenga uwezo wa kufikiri kwa undani na kwa kujitegemea.

Mikakati shirikishi huwapa watoto nafasi ya kujifunza kupitia makosa wanayofanya bila kuogopa. Hii hujenga uwezo wa kuongeza uelewa kupitia uzoefu wa moja kwa moja.

Mikakati shirikishi husaidia watoto kujifunza kwa kushirikiana, jambo linalowafanya wafikiri kwa kupanua mawazo ya wengine. Hii huongeza uwezo wa kuchanganua taarifa na kufanya maamuzi kwa busara.

12. Kwa kutumia hoja tano, bainisha jinsi takwimu za maendeleo ya mtoto zinavyoweza kusaidia kupanga mbinu bora za ufundishaji.

Takwimu za maendeleo ya mtoto humsaidia mwalimu kubaini maeneo ambayo mtoto anafanya vizuri na maeneo yanayohitaji msaada zaidi. Hii humwezesha kupanga masomo yanayokidhi mahitaji yake.

Takwimu humwezesha mwalimu kutambua tofauti za ujifunzaji kati ya watoto. Kutokana na tofauti hizi, mwalimu anaweza kutumia mbinu mbalimbali ili kila mtoto ajifunze kwa njia inayomfaa.

Takwimu humsaidia mwalimu kufuatilia mwenendo wa mtoto kwa muda mrefu. Hii humwezesha kuona kama kuna maendeleo au kama wanahitaji mkakati mpya wa ufundishaji.

Takwimu zinaweza kumsaidia mwalimu kuwashirikisha wazazi katika maendeleo ya mtoto. Wazazi wanapopewa taarifa sahihi huweza kumsaidia kuboresha ujifunzaji nyumbani.

Takwimu humwezesha mwalimu kuchagua vifaa vya kufundishia vinavyolingana na uwezo wa mtoto ili kuongeza ufanisi wa masomo.

13. Eleza kwa undani changamoto za rasilimali katika vituo vya Elimu ya Awali na ueleze hatua za msingi za kuzikabili.

Changamoto ya kwanza ni upungufu wa vifaa vya kufundishia kama vitabu, vichezeo na picha. Upungufu huu huwafanya watoto kukosa uzoefu wa vitendo unaohitajika katika hatua hii ya ujifunzaji.

Changamoto ya pili ni uhaba wa walimu waliobobea katika Elimu ya Awali. Uhaba huu husababisha mzigo mkubwa wa kazi kwa walimu waliopo na kupunguza ubora wa elimu wanayotoa.

Changamoto ya tatu ni miundombinu duni kama madarasa yasiyo salama au yasiyo na nafasi ya kutosha. Haya mazingira humpunguzia mtoto uhuru wa kujifunza na kucheza.

Changamoto ya nne ni ukosefu wa msaada wa kifedha kutoka kwa jamii au serikali. Ukosefu huu huathiri uwezo wa kituo kununua vifaa na kuboresha mazingira.

Hatua ya kwanza ya kukabiliana na changamoto hizi ni kuhamasisha jamii kushiriki katika upatikanaji wa vifaa rahisi vinavyoweza kutengenezwa kwa kutumia malighafi zinazopatikana karibu. Hii hupunguza gharama na kuongeza ushiriki wa jamii.

Hatua ya pili ni serikali na wadau wa elimu kuongeza mafunzo kwa walimu ili kuwajengea uwezo wa kufundisha kwa ubunifu hata katika mazingira yenye rasilimali chache.

Hatua ya tatu ni kufanya maboresho ya miundombinu kupitia kampeni za jamii au ufadhili kutoka kwa mashirika mbalimbali. Miundombinu bora huongeza ubora wa huduma ya elimu.

Hatua ya nne ni kutumia teknolojia rahisi kama simu au redio kuboresha ufundishaji pale ambapo vifaa vya kawaida havipatikani.

14. Andaa maelezo ya somo la utambuzi wa maumbo likilenga kuwasaidia watoto kutofautisha maumbo manne ya msingi kupitia shughuli za vitendo.

Somo linalenga kuwafundisha watoto kutambua maumbo manne ya msingi ambayo ni duara, mraba, pembetatu na mstatili. Lengo kuu ni kuwafanya watoto waweze kuyataja na kuyaonyesha maumbo haya katika mazingira.

Mwalimu anaweza kuanza kwa kuonyesha maumbo halisi yaliyotengenezwa kwa karatasi au mbao. Hii humsaidia mtoto kuona tofauti za kimuundo kati ya maumbo hayo kwa macho yake.

Katika hatua ya pili, watoto wanapewa nafasi ya kugusa na kulinganisha maumbo mawili mawili. Hatua hii huwasaidia kuelewa tofauti za pembe, pande na umbo zenyewe.

Watoto wanaweza kupewa kazi ya kutafuta maumbo katika mazingira ya darasa kama milango, vitabu na madirisha. Hii huwasaidia kuelewa kuwa maumbo yapo katika maisha halisi.

Katika hatua ya mwisho, watoto wanaweza kutengeneza maumbo kwa kutumia plastisini au udongo laini. Hii huwapa uzoefu wa kutengeneza na kuiga maumbo waliyoyaona.

15. Eleza misingi muhimu ya kusanifu shughuli ya kuchora inayomsaidia mtoto kujenga ustadi wa mikono na ubunifu.

Msingi wa kwanza ni kutoa vifaa salama na vinavyofaa umri wa mtoto kama rangi, karatasi na kalamu laini. Vifaa hivi humsaidia mtoto kufanya kazi kwa uhuru bila hofu ya kuumia.

Msingi wa pili ni kumruhusu mtoto kuchora kile anachokifikiria badala ya kumpa kibonzo cha kufuata. Uhuru huu humsaidia kukuza ubunifu na mawazo binafsi.

Msingi wa tatu ni kuhakikisha mazingira ya shughuli ya kuchora ni ya utulivu. Utulivu humsaidia mtoto kuzingatia kazi yake na kuboresha ustadi wa mikono.

Msingi wa nne ni kumpongeza mtoto kwa jitihada badala ya kuangalia ukamilifu wa mchoro. Pongezi zinajenga kujiamini na hamasa ya kuendelea kubuni.

16. Tumia hoja zako kueleza namna mwalimu anavyoweza kutumia hadithi kukuza stadi za kijamii na kitabia kwa watoto wa Elimu ya Awali.

Mwalimu anaweza kutumia hadithi kufundisha tabia njema kama uaminifu, ushirikiano na huruma kwa sababu watoto hujifunza kwa urahisi kupitia mifano halisi. Wahusika wa hadithi huwapa picha ya tabia zinazotarajiwa.

Hadithi humsaidia mtoto kuelewa matokeo ya tabia mbaya kwa kuona jinsi wahusika wanavyoathirika wanapofanya makosa. Hii humsaidia mtoto kujifunza kuchukua maamuzi bora katika maisha halisi.

Hadithi huongeza uwezo wa mtoto kuwasikiliza wengine kwa kuwa zinahitaji utulivu na umakini. Uwezo huu ni muhimu katika kujenga mahusiano ya kijamii.

Hadithi huwapa watoto nafasi ya kujadili yaliyotokea, hivyo huongeza uwezo wa kuzungumza, kueleza hisia na kushirikiana kwa kutoa maoni.